

Basileæ anno 1575. edidit. Sed integrum opus βασιλικῶν *Carolus Annibal Fabrotus* cum versione Latina divulgavit; quod jurisprudentiæ cultoribus, sed Græce doctis, commendamus.

* * *

Et hos, ex Græcis scriptoribus, jam recensuisse sufficiat.

CAP. VI.

De Studio Oratorio.

§. I.

Eloquentiæ studium etsi vulgo in Scholis trivialibus tractari solet; paucos tamen in illis adolescentes invenias, qui isti excolendo sunt idonei. Requirit enim animum multa lectione imbutum & varia rerum notitia instructum. Quod *Cicero* suo exemplo in *Bruto* confirmat, referens, se, paulo ante, quam primam causam publice diceret, tum plane adultum, cum dies ac noctes in omni doctrinarum meditatione

one versaretur, Stoico Diodoro dedisse operam, a quo cum aliis in rebus, tum studiosissime in Dialectica exercitum fuisse. Confer *Richerii Icon. Anim. c. V.*

S. 2.

Et notum est, doctrinas, quibus oratorem instructum esse oportet, in paucis Scholis, quo decet modo, tradi posse. Esto enim, in cætu Scholastico tres quatuorve esse, qui ea eruditione ac judicio pollent, quibus orationibus componendis opus est; præceptores tamen, qui omnes simul in hac arte erudire laborant, his solis, qui idonei sunt, vacare nequeunt; nisi forte privata id opera fiat. Si autem Latini & Græci sermonis facultatem in Scholis ante sibi compararunt adolescentes, in Academiis, ubi universæ artes & scientiæ traduntur, etiam hanc artem excolere, pro vitæ & fortunæ conditione, debent.

K 5

S. 3.

S. 3.

Sed quæstio hic movetur, an ingenio magis & exercitatione; an vero præceptis oratoris comparetur eloquentia? *Sextus Philosophus libr. II. adversus discipl. quæ ante Philosophiam discuntur*, prius quæstionis membrum confirmare nititur; tum eo, quod multi, qui nunquam didicere Rhetoricen, Oratoria facultate præstiterunt; quomodo inter alios, Demadem ex remige repente oratorem factum, ait: tum item, quod plurimi, qui omnia artis præcepta didicerant, cum ad forum ac judicia ventum esset, plane fuerunt inepti ac elingves. Hanc Sexti opinionem, tanquam *κωφεῖαν δόξαν* sequitur *Rolandus Maresius libr. II. Epist. Philolog. Epist. LI.* ita enim scribit ad J. Baptistam Persium Moncampium: *cum nuper Demosthenis Olynthiacas orationes legerem, verum esse comperi, quod Quintilianus scripsit, pectus esse, quod disertum facit, & vim mentis.* Ille enim

nim

nim oratorum omnium longe princeps,
 ac pene lex orandi ab eodem Quintilia-
 no dictus, tamen in illis orationibus non
 multam artem adhibuisse videtur: in
 quibus tantum summa prudentia homi-
 nis πολιτικῆς ubiqve exitet. Nihil in-
 solens aut ineptum, sed omnia sana &
 sincera, (quæ Atticorum est virtus præci-
 pua, ut ait Cicero) & ex ingenio, ac ju-
 dicio magis, quam ex arte oratoria pro-
 venientia. Nam de sermone nihil dico,
 quod est solum, & quasi fundamentum
 eloquentiæ, quæ in eo est vere Atticus, &
 ita elaboratus, ut singulorum verborum
 pondera dictus sit examinare. Quod
 vero non arte & scientia, sed longe ma-
 gis facultate & meditatione eloquentia
 contineatur, summi etiam oratores in ea
 sententia fuerunt, Lysias & Æschines,
 qui cum Rhodiis exularet rogatus a Rho-
 diis, ut eos artem dicendi doceret, nega-
 vit se eam scire. Antonius etiam inter
 oratores Romanos præcipuus, nullum esse
 artificium dicendi, passim apud Cicero-

nem in libris de Oratore affirmat; præsertim cum nemo artis scriptor, ne mediocriter quidem disertus fuerit, eloquentissimi autem innumerabiles extiterint, qui nec ista didicissent, nec scire curassent. Paucis interjectis pergit: Itaque ut quis disertus evadat, non multum, meo iudicio, in istis Rhetoricæ præceptis, quæ sunt infinita, se torquet. Sed cum erit communi illa eruditione imbutus, quæ in artibus ingenuis consistit, & Philosophiam præcipue moralem attigerit, quas Socraticas chartas appellat Horatius, tum demum frequenter se in dicendo & scribendo exerceat. Exercitatio enim, quod potentissimum discendi genus vocat Quintilianus, sine multis præceptis aliquem eloquentiæ usum afferret ei, modo indolem habeat, & naturam ad eam idoneam, quæ præcipue hic multum valet. Iudicium etiam, quod idem Horatius recte scribendi principium & fontem esse dixit, non parum corroborabit. Sed magno cum iudicio priscorum

om-

oratorum libri sunt evolvendi, & præcipue Philosophorum commentarii legendi. Prædictus enim Cicero fatetur, se oratorem, si modo sit, aut quicumque sit, non ex Rhetorum officinis, sed ex Academiæ spatiiis extitisse, &c.

S. 4.

Verum enim vero, ut ut quibusdam natura copiam facultatemque dicendi largita est; tamen ea vis non omnibus, qui verba ad populum facere aliquando debent, concessa est. Deinde ars vel præcepta oratoria juvant naturam, magisque reddunt disertum ingenio jam facundo præditum, dum altera alterius opem poscit. Quod Isocrates olim contra Sophistas jam observavit: αἱ μὲν δυνάμεις καὶ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων ἐν τοῖς εὐφύεσιν ἐξίνονται, καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γυμνασμένοις. ἡ δὲ παιδείσις τὰς μὲν τοιάτῃς τεχνικωτέρας, καὶ πρὸς τὸ ζῆν εὐπωροτέρας ἐποίησεν. Nam præstantia & orationis, & rerum

aliarum omnium, in naturali quadam vi consistit, etiam in iis, qui circa experientiam versati sunt. Doctrina autem institutio eos artificiosiores & ad vivendum feliciores reddidit. Nempe præcepta in quavis arte homines magis certos reddunt, ne impingant facile, juxta senarium illum antiquum:

Διπλῆν βλέπουσιν οἱ μαθόντες
γράμματα.

Qui literas didicere, bis tanto vident.

In eo tamen facile consenserim *Maresio*, non multis præceptis defatiganda esse ingenia, sed usum statim & exercitationem accedere debere. Nam juxta *Ovid. l. 2. de Arte*:

Solus & artifices, qui facit, usus adest.

Vbi προογουμένασματα, seu dicendi primordia vel elementa adolescentibus, *Fabius l. 1. c. 9.* rectissime commendat. De his è veteribus, *Theo & Aphthonius* scripsere; e junioribus *Joach. Camera-
tius*

rius, Petrus Nunneseus, Micralius, & alii, qui in Scholis trivialibus tractari debent.

S. 5.

Dato autem, aliquam artis culturam in hoc studio requiri, ulterius inquirendum venit; an veterum, h. e. Græcorum & Romanorum oratoria, nostris moribus & vitæ satis apta sit? Quod ego quidem simpliciter non affirmarim. Nam status populi Christiani, cujus major pars sub principibus vivit, quorum sub imperio non is usus eloquentiæ, qui olim apud Græcos & Romanos fuit. Hinc *Rolandus Marefius* existimat, ex tribus caussarum generibus, quæ vulgo a rhetoribus assignantur, solum restare demonstrativum, quod nunc quidem usum aliquem habeat. *Quantum enim* (ait) *ad deliberativum attinet, in regnis, ubi omnia ex unius arbitrio pendent, princeps, si quid in deliberationem veniat, proceros suos, aut consiliarios sententiam rogat,*

rogat, quam breviter, & sine ornatu unusquisque dicit: & in illis magis prudentiam, quam facultatem dicendi requirit. Quantum ad iudiciale; cum criminum capitalium accusationes & defensiones, in quibus olim eloquentia maxime vires exerebat suas, nunc per advocatos non peragantur, & in civilibus controversiis affectus movere composita oratione, longoque proœmio, aut peroratione uti non concedatur, minimum quoque loci huic generi relinquitur. Solum igitur (pergit) ἐπίδειξις, sic dictum ab ostentatione, quod etiamnum aliquando usurpetur in panegyricis, qui ex variis occasionibus dicantur ut legationis, inaugurationis, aut diei sancto alicui consecrati causa, cum martyris generosi, aut pii doctique antistitis memoria in Ecclesia celebratur: quibus locis eloquentiæ vela laxare licet. Hæc Maresius Epist. Philolog. l. II. Ep. 46.

§. 6.

Enimvero, ut ut genus dicendi *de-
libe-*

liberativum & judiciale, non per omnia, ad nostros mores ac vitam quadraret; tamen locum utriusque adhuc esse, ideo negare nolim, quod principum ministri, ut cancellarii & legati, sapius hoc aut illud negotium suadere aut dissuadere jubeantur. Quod si artem dicendi non ignorant, multo felicius præstabunt, quam si illius sint rudes. Et quoties accidit, ut legatos reum aliquem defendere oporteat? Quod absque arte in genere judiciali ostensa commode fieri nequit. Quis etiam neget? in foro etiamnum aliquem patere eloquentiæ campum; etsi inter rabulas pauci sint, qui hunc ingrediantur. Itaque veterum oratoriam non repudiandam, sed moribus nostris magis adaptandam svaserim. Id quod *Christoph Schraderus* in *Academia Julia* Eloquentiæ non ita pridem professor clarissimus, in *Hypothes. Orator. c. Joh. Sleidani historia* desumptis, molitus est. Sed cum hunc modum, sine regulis nostræ

stræ vitæ generibus accommodatis, non æque facile juvenes addiscere queant, utilissimam hac in parte operam insumsit clarissimus, & a multis annis mihi amicissimus vir, *Christianus Weisus*, qui ante tres annos *Institutiones Oratorias*, ad *praxin hodierni seculi accommodatas* publicavit. Quibus, studiosæ juventuti, viam ad eloquentiam Scholasticam, Politicam & Ecclesiasticam præivit. Iis jungi possunt *Vossii* institut. Rhetor. & *Nicolai Caussini* libri *de Eloqventia Sacra & Profana*. Quia vero in Germania, extra Scholas, raro latinæ orationes haberi solent; adparet, præcepta jam laudata eloquentiæ Germanicæ parandæ adhiberi etiam debere, confer hic laudati modo *Weisii Politischen Redner*.

§. 7.

Maximi usus in vita jam oratoria ecclesiastica esse videtur, cui ut cum *Weisio nostro* loquamur, dimidia studiosorum pars, suam addicere operam solet.

solet. Hanc aliqui paucis, aliqui pluribus includunt præceptis, quæ hic recensere nostri instituti non est. Id tamen quivis sanæ mentis admiserit, perverso multos impetu rapi ad hoc studium, cum nulla eruditione theologica ante fuerint imbuti. Quod cacoëthes nuper venerandus socer meus, D. Spenerus, in *Prolegomenis Tab. Hodosoph. Dannhaw.* rectissime inter impedimenta studii theologici retulit. Nam, si quis in doctrina Christiana ex sacris literis bene eruditus fuit, iudicioque logico pollet, prolixis oratoriæ artis præceptis opus non habet; etsi plane ejus expertem esse non decet. Judice enim doctissimo *Rolando Maresio, e suggesta sacro conciones magis sermonis simplicitas cum vitæ dignitate & probitate conjuncta, quam Oratoria facultas commendat, & ad persuadendum efficaces reddit: nec meo iudicio quidquam putidius esse potest, quam de rebus sacris declamatorio more differere. v. Mares. l. 1. Epist.*

Epist. Phil. Ep. XI. In aliis quidem (item Marefii verba ex Epist. XLVI. libr. II. recito) sacris concionibus, in quibus sublimia nostræ religionis mysteria declarantur, aut populus a vitiis deterretur & ad sanctitatem morum sectandam accenditur, nescio quomodo subputidum videtur, & minus conveniens, eloquentiam affectare: cum in iis simplex & facilis Oratio, modo sit gravis, cum integritate concionantis conjuncta, magis ad animos hominum commovendos valeat, quam ulla ars aut facultas dicendi. Unde etiam apud Græcos ὀμιλιῶν nomen retinent, quod sint quasi familiares cum populo colloquutiones. Atque ita etiam B. Lutherum, & alios pios doctores sensisse, variis, si opus foret, testimoniis comprobari posset.